

בענין
ישיבה בסוכה
בעת ירידת גשמים

מאת
בן ציון כהנא שפירא

עיה"ק ירושלים תובכ"א
אלול תשס"ה

כל הזכויות שמורות

סדר ועימוד: משה קפלן

הפקה והדפסה: עטרת 02-6519520

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

א) בפירוש המשניות עצי עדן להגה"ק מקומרנא זצ"ל, סופ"ב דסוכה, כתב על מה שאמרו במתני' משלו משל לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואיבעיא בגמ' מי שפך למי ופשטיה דשפך לו רבו לעבד, והנ"מ דאיבעיא דאם הוא כעין שהעבד שופך לרבו ח"ו בודאי אסור להחמיר ולישב בסוכה דה"ז חוצפא ח"ו, ואם הפי' כמו דפשטין דרבו שופך לעבד אם עכ"ז אינו יוצא מהסוכות למדת חסידות יחשב. ואדרבה מרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער מחוייב לישב בה, דגם בבית אם היו לו שמחה בביתו לא היה הולך למקום אחר, עי' רמ"א סי' תרל"ט סעי' ה', ולכן כיון שנ"מ לדינא ע"כ הביאו הרי"ף והרא"ש האיבעיא זו מי שפך למי. וכן נהגו הצדיקים והחסידים אשרי להם ואשרי חלקם, עכ"ל.

והנה הסברא השניה שכתב העצי עדן מבוארת ג"כ בברכי יוסף סי' תרל"ט אות ח' בשם זקנו החסד לאברהם שהביא בהגהותיו את דברי הבית מועד דהואיל וקבעה לה חובה גילה דעתו שאינו מצטער ומברך, והברכ"י כתב שאין לסמוך על סברא זו, דידע איניש בנפשיה כמו הצער עלה, ואעיקרא דין אתר הדיוט, ואין ראוי לישב

ד ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

בסוכה אם הוא פטור ולא מיקרי חומרא, ואם לא ישמע זה לקול מורים ורוצה להחמיר במקום דלא שייך חומרא מהיכי תיתי דיברך וכו', עכ"ל. וכנראה כוונתו שאם מצד הגשמים עצמם היה מצטער בישיבת הסוכה ורק שמצד רצונו לשבת בסוכת מצוה הוא מתעלם מצער הגשמים, אי"ז נקרא שאינו מצטער לגבי דין תשבו כעין תדורו.

ועיין באמרי שפר לגר"א קלצקין סי' ס"א שכתב שמצטער פטור גם משום דהוי היפוך שמחת יו"ט, ומה שאמרו דאם אינו יוצא בעת גשמים הוי רק הדיוטות, היינו משום דלא קעביד איסורא, לפי שאינו מצטער אלא נהנה בישיבתו, לפי שחושב בדמיונו זה למצוה, עכ"ד. נראה שס"ל שבפטור של מצטער אזלינן בתר רוב בני אדם. (ועיין להלן אות ז' בשם מהר"י וייל שיש באמת צד איסור להחמיר, משום שמחת יו"ט.)

ועיין בבנין שלמה ח"א סי' מ"ז שהביא בשם הג"ר יוסף מו"ץ דוילנא שאמר לבאר לפום ריהטא הטעם שפטרה תורה מצטער מסוכה שהוא משום שעומד לנגדו מצוות שמחת יו"ט דחמיר יותר. וזה כדעת האמרי שפר. והבנין שלמה הקשה עליו הרי אמרינן במו"ק ח' ע"ב דמותרת לסוד בסיד דיכולה לקפלה במועד, מתוך דשמחה לאחר זמן בתוך המועד, משום דכולהו הלכות מועד מיצר עכשיו ושמח לאחר זמן, וא"כ ק"ו במצטער מצד המצוה, דאף שמצטער לפי שעה מן המצוה, מ"מ שמח הוא שמקיים מצוות קונו, ואין לך שמחה גדולה כשמחה שאדם שמח בקיום המצוה וכו', ועכ"פ שמעינן דגם בשמחת הנפש אדם יוצא ידי שמחת יו"ט, וא"כ לא שייך לומר

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים ה

דמצטער פטור מן הסוכה משום שלא יבטל משמחת יו"ט, דאדרבה ע"י קיום המצוה יגיע לו יותר שמחת הנפש מיושב בטל מן המצוה, דמה [בכך] שיש לו צער הגוף מ"מ הוא נהנה בנפש, ולכן א"א לומר דהטעם הוא משום זה, עכ"ד. ויש לבאר סברת הג"ר יוסף הנ"ל, ששמחה במצוה למרות צער הגוף אמנם יכולה להחשב לקיום מצות שמחת יו"ט וכפי שמצינו בפסחים ס"ח ע"ב במר בריה דרבינא דהוה יתיב כולה שתא בתעניתא כו', וביארו בעל המאור ורבינו דוד ששמחתו שלו בעסקו בתורה היתה יותר מאכילה ושתיה. אולם כ"ז באדם גדול שראוי למדרגה זו אבל רוב ככל בני האדם אין השמחה במצוה בזמן צערא דגופא יכולה להחשב כקיום שמחת יו"ט. ולפי"ז באדם גדול כמר בריה דרבינא, גם לפי הדין דמצטער פטור מסוכה אם אעפ"כ יושב בסוכה מחיבוב מצוה, יש מקום לומר שאינו מבטל שמחת יו"ט בכך. ולפי דעת האמרי שפר הנ"ל גם בכל אדם החושב את ישיבתו אז בסוכה למצוה אין ביטול שמחת יו"ט. א"כ לפי סברת הג"ר יוסף מוילנא הנ"ל שפטור מצטער הוא משום ביטול שמחת יו"ט, הרי בכה"ג שאין ביטול שמחת יו"ט אין גם פטור דמצטער.

אמנם עיקר סברת הבנין שלמה מבוארת גם בחכמת שלמה למהרש"ק בסי' תרל"ט לגבי אכילה בליל ראשון של סוכות בזמן גשמים, כיון דהוי חובה עליו לאכול א"כ המצוה בעצמה הויא הנאה לו שמקיים המצוה לכך חייב בסוכה וכו', א"כ עכ"פ יצא צערו בהנאת קיום המצוה ולא נחשב מצטער, עכ"ד. אולם לגבי שאר אכילות וישיבת סוכה ס"ל שלא סגי ברצונו להיות בסוכת מצוה להחשיב זאת כאינו מצטער.

[ויל"ע לפי סברת החכמת שלמה אם הסוכה אינה סמוכה לביתו וצריך ללכת בעת הגשמים כדי להגיע לסוכה אם באופן כזה אינו נקרא מצטער. ואולי דמי לסיד דיכולה לקפלה במועד דהשמחה דלאחר זמן מתרת לסוד במועד, וצ"ע.]

ועיין במקראי קודש ח"א עמ' קנא שדן בנקודה זו, אם הפטור דמצטער הוא רק אם מצטער בשעת ישיבת סוכה או אפילו אם רק בהליכה לסוכה הוא מצטער. ומוכיח מהבכורי יעקב לסי' תר"מ ס"ק י"ג שאם יש לו סוכה והשאלה היא לפוטרו מסעודה אחת משום שמצטער בהילוכו לסוכה, כגון שהיה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו גשמים, אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו כמבואר ברמ"א סי' תרל"ט ס"ק ו', ואילו לפוטרו לגמרי משום צער הליכה, כשלא היה יכול לעשות בביתו וצריך לאכול בסוכה שבבית חבירו, אף שהדרך רחוקה ויש טורח בדבר, אינו פטור משום צער ההליכה. אולם עדיין צ"ע אם גם בליל ראשון כשיש רק צער הליכה כגון שירדו גשמים והצער הוא רק בהליכה ולא בעת האכילה כנ"ל בחכמת שלמה, ואם יפטר מאכילה זו יפסיד המצוה הזו לגמרי, אם גם בכה"ג הוא פטור מללכת לאכול בסוכה. ועיין להלן סוף אות י"ח.].

(ב) ובכל אופן שיטה זו שיש אופן של קיום מצוה באכילה גם כשהחלו לרדת גשמים מבוארת באלף למטה למטה אפרים (סי' תרכ"ה אות ק"ז) שאם הוא מהחרדים אל דבר ד' ויצטער יותר בבית אין צריך לחוש שיהיה נקרא הדיוט כיון דסו"ס מצטער הוא וכמ"ש בסי' תר"מ בשם המרדכי, וגם בני ביתו יכולים לשבת אתו כיון

ז ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שלפעמים אינם יוצאים מהבית מחמת דלף. ומשמע שגם מברך. וכך מפורש בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ל"ו במי שהם יראי ד' באמת ומצטערים בישיבתם בבית מחמת שאינם מקיימים מצות סוכה ושקול אצלם הצער של אכילתם בבית כמו הצער של ישיבתם בסוכה בעת הגשמים או בעת הצינה, א"כ שוב אינם נפטרים מן הסוכה, וכיון שאינם נפטרים מן הסוכה, שוב בישיבתם מותר להם לברך ג"כ, עיי"ש. אמנם באלף למטה הוסיף שכ"ז הוא כשיש רק דלף אבל אם יורדים גשמים הרבה שבודאי היה מפנה גם מהבית, יפה כתב השבו"י שהמחמיר הוא מראה עצמו שאחר ששפך רבו הוא מוזג שנית שבודאי יכעוס רבו יותר וכו', וכנראה ס"ל שהגדר של שפך לו רבו קיתון הוא רק במצב שודאי שאדם יוצא מהבית מחמת הגשמים, אבל קודם לכן הוי רק בגדר מצטער ובמצטער יש לשקול הצער על שאינו מקיים מצות סוכה אם הוא כצער האכילה בסוכה, שבאופן זה אין הוא פטור מישיבת הסוכה. ועיין להלן אות י"ט.

ג) ונראה שהעצי עדן סובר שאם יש מקום לחייב ישיבה בסוכה במצטער - אם משום שגם בבית הוא מצטער, כטעמו של האלף למטה, או משום שמרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער, דגם בבית אם היתה לו שמחה כל כך לא היה הולך למקום אחר, כסברתו של העצי עדן, - אזי יש לחייבו גם כשיורדים הרבה גשמים ולא אמרינן שהוי כמי ששפך לו רבו קיתון. וסברא זו מבוארת באשל אברהם תנינא להגאון מבוצ'אץ' שכתב שהסברא שהוי הדיוט משום שהגשמים הם כקיתון כלומר אי אפשר בשמושך, אין מהראוי עד"ז להיות נגד בחינת אי אפשר, סברא זו אולי אין היא מספיקה, כי לשון חז"ל הוא אחר שמיסד שאין ראוי להחמיר

ח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

לישב אז, עיד"ז הוי רמז בחינת אי אפשר, משא"כ אילו היה רשות ונכון להחמיר הרי לא היה רמז בגשמים, אלא רק כבחינת איני מטיל עליך עכשיו לישב, עכ"ד האשל אברהם. ולפי סברתו הרי מכ"ש שאם מצד מצטער אין לאדם מסויים פטור, אלא נשאר בחיוב אכילה בסוכה, ודאי שכלפי אדם זה אין הגשמים בסוכתו כמי ששפך האדון עליו קיתון, [ועיין להלן באות ה' שלכאורה מדברי הריטב"א בסוכה לא משמע כסברת האשל אברהם, אלא כסברא שכיון שהגשמים הם כשפיכת קיתון אין ראוי להחמיר, וכך נקטו השב"י הקרבן נתנאל והחכמת שלמה].

(ד) הסברא הראשונה שכתב בעצי עדן שאם ירידת גשמים הוי כמי שרבו שופך לו קיתון אזי אם עכ"ז אינו יוצא למדת חסידות יחשב, צ"ב מדברי הרמ"א בסי' תרל"ט בשם הגה"מ שכל הפטור מסוכה ומחמיר על עצמו הוי הדיוטות, אמנם מצינו לחד מקמאי בהגהת רבינו פרץ לסמ"ק מ' צ"ג, מובא גם בב"י סי' תרל"ט, שמדבריו נראה שיש רשות לאכול גם בזמן ירידת הגשמים. ועוד יל"פ שאפילו לכוונת קיום מצוות סוכה רשאי לאכול, דהוי מצוה של רשות, [ולגבי מצטער ס"ל לר"פ שם שחייב באכילה בסוכה ולא נפטר אלא משינה. ועיין להלן אות י"ט] אבל יתכן שהגהות הר"פ לא ס"ל שיש קיום מצוה בכך או מדת חסידות, ומה שיש לו רשות לאכול אז בסוכה הוא משום שלא ס"ל להלכה לכלל זה דהירושלמי שכל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, וכפי שאינו מובא בפירוש ברי"ף, בר"מ במשנה תורה, בטור ובשו"ע.

(ה) ועיין בריטב"א סוכה כ"ט ע"א דלמאי דמסיק שהאדון שופך

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים ז

לעבד אין לו להמתין מלפנות, וביאר בקרבן נתנאל שכוונתו שאינו רשאי להחמיר, אולם בערוך לנר פירש שאינו צריך להמתין מלפנות מיד.

ולכאורה לפי ביאור הערוך לנר בריטב"א שרשאי להמתין מלצאת מהסוכה א"כ ס"ל גם שאין הוא בכלל כל הפטור, שהרי הריטב"א נוקט לכלל זה, כמוש"כ לעיל כ"ח ע"ב לגבי שמאי שפיחת את המעזיבה מעל מקום עריסת נכדו, שאין לגרוס ששמאי מחמיר על עצמו היה, כי מאחר ואין בכך שום חיוב לא על הקטן ולא על אביו, אינו בדין להחמיר על עצמו כל כך לפחות את המעזיבה והוי בכלל מי שאין מצווה בדבר ועושהו, עכ"ד הריטב"א. ולפי"ז לכאורה הו"ה אם אינו רוצה כלל לצאת מהסוכה שאין בכך פגם. ומה שכתב הריטב"א ששמאי לא היה מחמיר לפחות את המעזיבה לעשות סוכה כשאין חיוב בכך, היינו כשיש טירחא מרובה בכך. וכפי שנראה מלשונו שנקט שאינו בדין להחמיר על עצמו כל כך לפחות את המעזיבה. אבל להשאיר בסוכה בזמן ירידת גשמים י"ל שלא חשיב טירחא כל כך. ומש"כ הריטב"א בקידושין לא ע"א סוד"ה דאמר וכו' שהעושה מאליו מצוות שלא צייתה בהם תורה כלל הוי הדיוט. יל"פ שרק כשאין כל ציווי בהם, אבל כשמחמיר במקום פטור אינו כהדיוט אלא כשיש בכך טירחא יתירה.

אבל יש מקום לחלק בין מי שמשהה את היציאה מהסוכה משום חיוב וכבוד הסוכה שאין בכך פגם מצד שהגשמים הם כשפך לו רבו קיתון, מאחר שכוונתו לצאת אבל לא מיד, ואפילו אם משהה היציאה כדי לקיים עוד קצת זמן מצוות סוכה אין בכך פגם. וגם מצד

י ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

הפטור ממצוה ועושהו אין בכך פגם, מאחר שלפי שיטת הריטב"א כלל זה הוא רק כשיש טירחא, כפי שנראה מלשונו כנ"ל, וא"כ במי שרק משהה יציאתו מהסוכה יש סברא שאין בכך פגם, ויש לחלק בין אופן זה לבין מי שממשיך לשבת בסוכה בתור קיום מצוה כאינו מצווה ועושה, שאז יש בכך פגם כסברת השבות יעקב, מאחר שהגשמים הם כשפך לו רבו קיתון, וגם י"ל שאז הוי כפטור ממצוה ועושה שמקרי הדיוט מאחר שגם בכך יש טירחא.

אולם בתוספתא סוכה פ"ב ה"ה איתא: היה אוכל בסוכה וירדו עליו גשמים והלך לו וכו', וכתב בחזון יחזקאל: משמע שאין חובה לצאת בשעת גשמים. וא"כ גם בריטב"א ניתן לפרש כן. ויתכן גם שיכול להשאיר בסוכה בתור מדת חסידות או אפילו בתור קיום מצוה של רשות.

ו) ונראה לברר שיטות כמה מהפוסקים בגדר הפטור ממצוה ועושה אותה, מתי נקרא הדיוט. בשו"ת הרי בשמים ח"ב סי' רי"ט דן לגבי שוכר בית בסתם שאינו חייב במזוזה כל ל' יום, אם רשאי בכל זאת לקבוע מזוזה מיד כשנכנס. וכתב עפ"ד המג"א בסי' ל"ב סק"ח והבאר שבע ד"כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט", הוא מהלכות העמומות, שהרי ישנם הרבה דברים שאנו מחמירים על עצמינו. ומהירושלמי שבת משמע שאין הלכה כחזקיה הסובר כן. וכתב ההרי בשמים שמסקנת האחרונים להלכה היא דהמצוות דמשכחת לפעמים שיהיה חיוב עליו לעשותה, רק כפי שהיא עתה הוא פטור מלעשותה, אין בזה משום כל הפטור מדבר וכו' דהוא כדי לעשות סייג לזמן החיוב. עי' ריטב"א קידושין ל"א [נראה שיסוד

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים יא

דבריו של ההרי בשמים הוא, שבין אם הפטור הוא מצד האדם כגון מ"ע שהז"ג בנשים, שבכה"ג מיירי הריטב"א בקידושין שם, ובין אם הפטור הוא מצד תנאי שיש בחיוב המצוה כגון שוכר בית בסתם שאינו חייב במזוזה קודם ל' יום, שבכה"ג מיירי ההרי בשמים, בשני אופנים אלו של פטור לא אמרינן דהעושה הוי הדיוט. אם כי גם לשיטת ההרי בשמים ודאי שפטור מצד תנאי שיש במצוה גרע מפטור של מ"ע שהז"ג בנשים, ששם הפטור מצד האדם וכאן הפטור מצד המצוה עצמה שבתנאי מסויים אין חובת מצוה לכל אדם. ועיין להלן אות י"ג] ולכן מאחר שאם שכר בית לזמן מרובה חייב במזוזה מתחילה לכן גם בשוכר סתם יש מקום להחמיר לקבוע מזוזה תוך ל'.

והוסיף שם ההרי בשמים שבפרט לגבי מזוזה באופן הנ"ל לא שייך לומר כל הפטור מדבר ועושהו כו' כיון שעושה כן לשימור ושתהיה מצוות ד' לנגד עיניו, שבוזה מצינו עדיפות למזוזה על מצות מעקה לגבי חיוב בית האוצרות מטעם הנ"ל, וכיו"ב כתב בזכור לאברהם ח"א או"ח אות כ' לגבי כהנים העובדים כשתפילין של ראש עודם עליהם.

ולפי"ד, מש"כ הרמ"א בהל' סוכה הנ"ל דהיושב בסוכה בשעת גשמים הפוטרים מסוכה הוא בכלל כל הפטור וכו', ומקורו בהג"מ, יל"פ דאז אי"ז עיקר דרך קיום המצוה, דתשבו כעין תדורו, וכפי שביאר בספר הבתים מצוה קס"ב לגבי פטור מצטער מסוכה, שהמצוה ניתנה להערה לזכר אותות המדבר לדורות ולהזכיר ימי הצער בימי הטובה וצריך ישוב בדעת ודעה נכונה. או משום שבעת

יב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שהגשמים יורדים בסוכה אין עליה שם סוכה כמוש"כ הגר"א בס"ת תרל"ט. ועיין להלן אות י"ג ט"ז וי"ז. וא"כ גרע משוכר בית סתם, שהפטור ממזוזה קודם ל' הוא מחמת שאינו קבוע עדיין, ואין הפטור משום שחסר בעיקר ענין קיום המצוה, שהיא בעת מגורים בבית דירה.

אמנם בהרי בשמים שם בתו"ד ע"ד הפלפול ציין שבאמת סובר החסד לאברהם המובא בברכי יוסף שיכול לשבת ולברך. וכנראה שהסברא בדבריו של ההרי בשמים היא שגם בסוכה הוי כמצוה שרק עתה מכח תנאי מסויים במצוה א"א לעשותה, שאז אין המקיימה נקרא הדיוט, וכיו"ב כתב בחכמת שלמה ובשו"מ מהדו"ד ח"ג סי' י"א לגבי אכילה בליל א' דסוכות בזמן ירידת גשמים.

ז) ובחק יעקב לסי' תע"ד כתב עפ"י דהמהר"י ווייל סי' קצ"א שהטעם בסוכה שהפטור משיבת סוכה ומחמיר לשבת בה נקרא הדיוט, הוא כיון שהתורה פטרתו, שלא יצטער גופו, כי דרכיה דרכי נועם, ע"כ אסור לו להחמיר ולצער גופו וכ"ש ביו"ט, משא"כ בשאר דברים אפשר דמותר להחמיר היכא דליכא צד איסור. [ועיקר סברת המהר"י וייל שנקרא הדיוט משום שהוא נגד דרכי נועם, יש כיו"ב בריטב"א סוכה כ"ח ע"ב (הוב"ל באות ה'), שרק באופן שיש טירחא בעשיית הדבר שפטור ממנו נקרא הדיוט]. אכן בתוס' מנחות דף ל"ד ע"ב ד"ה הא [לגבי שרטוט בתפילין] משמע קצת דאף כה"ג נקרא הדיוט. ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' מ"ד כתב שיש לחלק כנ"ל ולא הזכיר מדברי התוס' במנחות. ועיין להלן אות ט מה שיש לחלק בין הוספת שרטוט לשאר קיום מצוות. ובח"ב סי' מ"ה חילק

יג ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

השבו"י בין המחמיר בצנעה למחמיר בפרהסיא שאז הוא יהרא. וזה כשיטת הראב"ה והא"ח המובאים להלן שנקרא הדיוט משום היוהרא. ויתכן שלמעשה אין פלוגתא בין שתי התשובות של השבו"י, כי גם לפי התשובה שבח"ג גם במקום שמותר להחמיר ואינו נקרא הדיוט מ"מ בפרהסיא הוא יהרא.

ח) והנה לדעת השבו"י בח"ב שם, גם להתכנס לבהכ"נ לערוך תיקון חצות ע"י מקצת מהציבור ג"כ הוא יהרא. אולם ע"ז כתב בברכי יוסף סי' א' שאין דבריו מחוורים ובאזנינו שמענו ועינינו ראו בכמה עיירות פשט המנהג להיפך, עכ"ל. ויתכן שסמכו על מש"כ בב"י סי' כ"ד לגבי אחיזה בציצית בשעת ק"ש שרב נטרונאי גאון כתב ע"ז שכל דבר שאין האדם מחוייב בו ועושה אותו ברבים במידת חסידות וכל העם אינם עושים אותו מיתחזי כיוהרא, וכתב ע"ז הב"י שעכשיו שנהגו בהם קצת בני אדם תו לא מיחזי כיוהרא, עכ"ד. וכיו"ב מבואר בא"ח ובראב"ה שיובאו להלן. אמנם צ"ע מהו השיעור של "קצת בני אדם". ויתכן שכל שיצא משיעור של מיעוטא דמיעוטא, שלפי דברי הריטב"א בקידושין פ' הוא אחד ממאה, שיעור יותר מכך הוא נקרא כבר "קצת בני אדם", וצ"ע.

ט) ובאשל אברהם להגאון מבוצ'אץ' כתב לגבי יושב בסוכה בשעת גשמים דכיון שהוא מצטער נקרא חוטא כמ"ש על המצער עצמו מן היין, [וזה כסברת המהר"י וי"ל הנ"ל]. ואין לבאר דהוי כהדיוט משום דבעינן כעין תדורו ואין כאן מעליותא ממקום אחר, דז"א כי הו"ל ככל דקדוקי מצוות וגם חיבוב מצוה וכבוד מצוה. ועוד דכיון שחל ש"ש על הסוכה כל שבעת ימי החג אין נפסק

יד ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

כבודה וכתוב לשמך ולזכרך תאות נפש, עכ"ד. ולפי סברתו נראה שגם אם הדין דכעין תדורו הוא מעיקר דרך קיום המצוה כמושכ"ל באות ו' עפ"י ספר הבתים, מ"מ שייך כאן דקדוקי מצוה, חיבובה וכבודה, ולא הוי כהדיוט מצד שאי"ז כעין תדורו, אלא מצד שנקרא חוטא. ועיין להלן סוף אות י"ד.

ועיקר סברתו שכשיש חיבוב מצוה אינו נקרא הדיוט מבוארת ג"כ ב"כלילות שמואל" (לבעל תנא תוספאה) אות ט"ו לגבי שרטוט כל השורות בתפילין שרשאי אע"פ שפטור, שעיקר הטעם הוא דמצוה לעשות בהידור יותר, מגדר זה א' ואנוהו. וכ"נ משו"ע הרב שם. אמנם מתוס' מנחות ל"ד ע"ב ד"ה הא לגבי שרטוט בתפילין ל"מ כן, אבל יש לחלק בין הוספה של שרטוט שאין בה חיוב כשלעצמה, שאז הוי כהדיוט, לבין עשיית מעשה מצוה כשיש שעת פטור, שבזה גם התוס' ידו שאין בכך משום הדיוטות.

ומ"ש בירושלמי סופ"ב דברכות על מי שהתחיל בסעודה שפטור מלהפסיק ולהתפלל שאם הפסיק הוא בכלל כל הפטור וכו' והביאו המג"א סי' רל"ב, יל"פ שג"ז משום צד צער להפסיק הסעודה ולקום לתפילה שהוא פטור ממנה עתה. והו"ה לגבי פטור חתן מק"ש שאם קורא היה צריך להקרא הדיוט לפי ההו"א בירושלמי, שג"ז משום שצריך לאמץ רוחו כנגד טרדתו.

(י) ועיין בקרבן נתנאל לסוכה פ"ב אות ה' שתמה על דברי הרי"ף והרא"ש שהביאו את מ"ש בסוכה כ"ט ע"א בנוגע לירדו גשמים משל למה הדבר דומה לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו, אבע"ל מי שפך למי וכו' ותמה הק"נ למאי נפק"מ.

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים   מו

ותירץ דנפק"מ אם רצה להחמיר על עצמו שלא לצאת מן הסוכה רשאי, ואם נאמר ששפך רבו קיתון על פני העבד אין רשאי לישב בסוכה בירידת גשמים, עכ"ד. א"כ מבואר שבלא"ה היה מקום להחמיר, [אמנם בראיה שכתב מדברי הריטב"א יל"ע כמושכ"ל].

ויותר מכך מבואר בשנות אליהו לברכות פ"ב מ"ג וז"ל: שכל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים, אם עושהו נותנים לו שכר, שעשה מצוה מן המובחר, וכמו"ש בהוא דעבד כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וכו', וכן אין צריך להפסיק לתפילה ואם הפסיק תבוא עליו ברכה. והא דקתני בירושלמי וכו' אינו ראייה משם, משום דאמר ליה יכול אנא סתור לה וכו' ודחוי בעלמא הוא אבל לא באמת, עכ"ד.

ועיקר החילוק של הגר"א מבואר במאירי ב"ק פ"ו ע"ב לגבי הפטור מהמצוה שרוצה לעשותה, שמה שאמרו כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, אי"ז אלא בדבר שכל כיוצא בזה העושה פטור ממנו ואינה דבר שיצא ממנו שכל או מוסר או סלסול או הכנעת לב וכיו"ב, ועושה ממנה על עצמו מצוה, עכ"ל. ובלחם חמודות על הרא"ש הל' ס"ת ס"ז (אות ג') משמע שרק אם יש חשש תקלה במעשיו נקרא הדיוט. [ועיין בספר הזכות לרמב"ן (גטין ל"ו): ומה שהשיב הראב"ד שמדת חסידות היתה בהם לחכמי בבל האחרונים שהשמיטו כספים, אלמלא תקנת חכמים היא או דברי תורה איזה חסידות יש בדבר להשמיט כספים ולנעול דלת בפני לוויין. בכיוצא בזה אמרו כל שאינו מצוה בדבר ועושה נקרא הדיוט. עכ"ד הרמב"ן. משמע לכאורה שבאופן שאין תקלה יוצאת תקלה מעשיית דבר

זו ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

שאינו מחוייב אי"ז בכלל הדיוט. אבל יתכן שכ"ז רק בדברים שבין אדם לחבירו ששם לכו"ע יש מקום לעשות מה שאינו מחוייב כמוש"כ האחרונים, וע"ז קאמר הרמב"ן שמצד מדת חסידות ראוי היה יותר שיחששו שהחמרה על עצמם, לא לגבות בלא פרוזבול, תגרום שאחרים יחשבו שכן הדין, וינעלו דלת ההלוואות כדי לא להצטרך לפרוזבול, וצ"ע.]

יא) ובאורחות חיים עניני שבת עניני שבת דיני קידוש כתב וז"ל: ירושלמי במס' שבת ר' פלוני ור' פלוני הוו יתבי בסעודתא קם חד מינייהו ומפסיק אמר ליה אידך הפטור מן הדבר ועושה אותו נקרא הדיוט. יש מפרשים כי נקרא הדיוט היכא דליכא אחריני דעבדי כוותיה כגון הכא דליכא מאן דמפסיק אלא איהו על כן נקרא הדיוט משום דמתחזי כגסות הרוח, כלומר ראו שאני חסיד. אבל אי איכא אחריני דעבדי כוותיה ודאי אינו נקרא הדיוט ואע"פ שהוא פטור מן הדבר, כדחזינן רב יוסף דהוה סגי נהור וסומא פטור מן המ"ע ואעפ"כ היה עושה אותם כיון דאחרים עושים אותם. לפיכך המחזיר בהרים וביערים אם ימצא קן צפור לקיים שלוח הקן יש לו שכר ואינו נקרא הדיוט ואע"פ שהוא פטור מלחפש אחריו, עכ"ל.

[מה שהביא מדין שילוח הקן, כוונתו שכיון שכל דין זה הוא רק כשמתחזי כגסות הרוח, כאומר ראו שאני חסיד, לכן כשמחזר, כשהוא לעצמו, אחר קן צפור, אין כאן יוהרא ואינו נקרא הדיוט.]

ומה שכתב שכשיש עוד שנוהגים כמותו אינו נקרא הדיוט, כ"ה גם בראבי"ה סוף מס' מגילה סי' תקצ"ז ובב"י או"ח סי' כ"ב המובא לעיל, עיי"ש.

יז ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

ומה שנקט דמקרי הדיוט משום דמחזי כגסות הרוח, כיו"ב מבואר בראבי"ה ח"א סי' א'. ועי' לעיל מש"כ על דברי השבות יעקב.

יב) ומ"ש בירושלמי ברכות שאליבא דרשב"ג גם חתן הקורא ק"ש מיחזי כיוהרא, אע"פ שאי"ז ברבים, נראה ששני סוגים של יוהרא יש, האחד בדבר שפטרוהו ולא הטריחוהו מעיקר הדין, דוגמת מי שטורח ומפסיק הסעודה לתפילה, ובאופן זה סובר האו"ח שאם יש עוד מי שנוהג כמותו אין כאן יוהרא ומכ"ש כשהוא לבדו. אבל יש סוג נוסף, והוא בדבר שהפטור הוא משום שאינו יכול לכוון ולקיים המצוה כהלכתה, דוגמת הפטור של חתן מק"ש, שאז מי שמוציא עצמו מהכלל וסובר שהוא יכול לכוון ואינו כשאר העם שאמדו חכמים שאינם יכולים לכוון, באופן זה עצם קריאת השמע יש בה צד יוהרא, ובכה"ג גם כשקורא בפני עצמו מיחזי כיוהרא לדעת רשב"ג.

יג) לפי פירוש החרדים למס' ברכות אין הלכה כחזקיה דכל הפטור וכו'. ובספר נזירות שמשון, (להג"ר שמשון חסיד. הג"ר יהונתן אייבשיץ בהסכמתו כותב שיש לסמוך על כוחו, כחא דהתירא), כתב בסי' תע"ד על דברי המג"א שמי שפטור מהסיבה ומיסב נקרא הדיוט וכתב על כך הנזירות שמשון וז"ל: ובירושלמי ברכות סו"פ היה קורא מוקי לזה כרשב"ג, ות"ק פליג עליו, ורי"ף ורמב"ם פסקו דהכי נקטינן, וא"כ מנהגינו דמחמירים כוותיהו. גם הב"י בסי' תע"ה פסק רשאי להסב אפילו במרור, מכ"ש בשאר דברים. ושכן ס"ל להרמב"ם, וכ"כ שם הב"ח. גם לא מצינו לשום אחד מהפוסקים ראשונים שחששו להירושלמי זה, עכ"ל. וסיום דבריו

יח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

צ"ב שהרי הירושלמי מובא בתוס' סוטה וגיטין ומנחות לגבי שרטוט, ובפיה"מ לר"מ סוטה פ"ג מ"ד, בהג"מ להל' תפילה פ"ג ה"ח, להל' סוכה פ"ו ה"ג, לסדר התפילות לכל השנה אות ד', במרדכי ברכות סו"ס א', סמ"ג מ"ע כ"ה, רא"ש הל' תפילין, ספר התרומות סי' קצ"ו, ועוד. וכנראה כוונתו שהרי"ף, הר"מ, הטור והמחבר לא הביאו בפירוש כלל זה.

ועי' בדברי מלכיאל ח"א סי' כ"ב אות ו' שנקט ג"כ כהחרדים, הנזירות שמשון וההרי בשמים שלא קימל"ן כחזקיה, וכל היכא שיש קצת מצוה שפיר שרי לעשותה, ורק כשאין עושה שום מצוה, כגון בירדו גשמים בסוכה, נקרא הדיוט, עכ"ד. וכע"ז כתב בשו"ע הרב סי' ל"ב שהטעם בסוכה הוא שאין אז גם הידור מצוה. ויש מקום לומר שהטעם העיקרי לגבי הפגם בישיבה בסוכה בעת הגשמים, שאין אז שום קיום מצוה בישיבה בסוכה, הוא משום שחסר בצורת קיום עיקר המצוה כמשכ"ל באות ו' בשם ספר הבתים דתשבו כעין תדורו הוא מיסוד המצוה. או משום שאין שם סוכה בעת הגשמים כמש"כ הגר"א שיוב"ל. עוד יל"פ שמכח הסברא שכתב המהר"י וי"ל שכשמצער גופו כשהתורה פוטרת אותו הוי נגד דרכי נועם, מכח סברא זו אין הישיבה אז בסוכה בגדר מצוה כלל.

[ועיין במשמרת שלום שהביא מש"כ בראבי"ה מס' ברכות פ"א (מובא גם במרדכי ברכות פ"א סי' א' ובהג"מ להל' תפילה פ"ג אות ג') לגבי קורא ק"ש פעם שניה אחר שקרא קודם ביה"ש, כפי שנהגו בזמנם שמי שהתרגל בפרישות בשאר דברים אינו נקרא הדיוט, והביאו הרמ"א בסי' רל"א ס"א. אולם יש לחלק בין דברי הראבי"ה

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים ימ

שדן רק מצד יוהרא לבין יושב בסוכה בזמן גשמים שהוא גם נגד דרכי נועם].

יד) והנה הט"ז סי' תרל"ט ס"ק ז' כתב לגבי מי שמצטער ואין מקום חוץ לסוכה שיוכל להנצל מהצער, שהוא חייב עדיין בסוכה, שאין שייך פטור מחמת טירדא, דאדרבה בזה זוכר טפי מצות סוכה, כיון שהוא מוכרח לישב במקום שהוא צער לו כדאיתא בסימן תרכ"ה דע"כ ציוה הש"י לעשות סוכה בתשרי ולא בניסן, כי בתשרי הולכין שאר האנשים מן הסוכה וכו', בזה אמרין שאינו פטור אא"כ יש לו מקום שיוכל להנצל, עכ"ל הט"ז. והיינו שכשיש לו מקום שיוכל להנצל מהצער אזי מכח הכלל דכעין תדורו הוא פטור מסוכה, כמו שהיה עושה בביתו שהיה יוצא למקום להנצל מהצער, אבל כשאין לו מקום להנצל מהצער, אין הצער כשלעצמו מעכב את קיום מצות ישיבת סוכה, שעיקר זמנה ניתן דוקא בתקופה שיש בה צער מסויים בישיבתה, כדי לזכור תוכנה ומטרתה של מצות סוכה. ולפי"ז יש מקום לומר שהגהות הר"פ והריטב"א סוברים שגם באופן שיכול להנצל מהצער, שהוא פטור מסוכה, מ"מ אם נוהג בחסידות ומחמיר אין מניעה לכך מצד דרכי נועם או שמחת יו"ט, ולכן אינו נקרא הדיוט. ואע"פ שהריטב"א כתב שלטרוח ולפנות המעזיבה לצורך עשיית סוכה כשאין חובה הוי הדיוטות, י"ל שרק לפחות המעזיבה שהיא טירחא יתירה, אבל ישיבה בסוכה בגשמים י"ל שאינה טירחא יתירה כמושכ"ל באות ה'. ויתכן שזוהי הסברא הראשונה של העצי עדן, ומפרש כן בשיטת הרי"ף והרא"ש. וכ"ה שיטת הנזירות שמשון כאן בסי' תרל"ט שלא כדעת הרמ"א.

ב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

ועיין במאירי סוכה כ"ו ע"א ד"ה שומרי העיר כו' ואף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם מפני סכנת הצינה שהיא מצויה בלילות במחוזות הללו וכן שהם עלולים בגשמים הרבה באותו זמן והרי אנו כמורשים מעיקרא, אלא שאבותינו ורבותינו היו נוהגים בלילות הראשונים ובימים הראשונים שישנים שם קמעא בבגדיהם דרך חיבוב מצוה, עכ"ל. והיינו שס"ל שאין כל צד של הדיוטות באופן זה אלא מעלה של חיבוב מצוה.

טו) ומסתבר לכאורה שא"א לברך אם אוכל בסוכה בזמן גשמים מצד מידת חסידות, דאי"ז כקיום מ"ע שהז"ג ע"י נשים שמברכות, כי כאן הפטור הוא לכל אדם שהגשמים יורדים בתוך סוכתו, ועוד שכאן יתכן שחסר בצורת קיום עיקר המצוה, דתשבו כעין תדורו, וכמשכ"ל באות ו' עפ"י ספר הבתים, ולכן אין באופן זה קיום מצות סוכה כלל, אלא שיש כאן רק חיבוב וכבוד מצות סוכה כמושכ"ל באות ט' בשם האשל אברהם. ובהרי בשמים הנ"ל לגבי שוכר בית סתם שס"ל שיכול לקבוע מזוזה קודם ל' ואינו כהדיוט, כתב שמ"מ אינו מברך, ועיי' בארחות חיים ובמשמרת שלום.

והנה אם נניח שבזמן ירידת גשמים יש רק רשות לשבת בסוכה בתורה חיבוב מצוה בלבד, יל"ע בזה מצד מה שהעירו האחרונים, בעונג יו"ט חאו"ח סי' מ"ט ובזכותא דאברהם (מ"ב ע"ב) לגבי מי שיושב בסוכה באופן שאין קיום מצוות סוכה, אם יש בכך איסור הנאה מעצי סוכה.

אמנם בעיקר הדבר שדנו האחרונים הנ"ל נראה ממש"כ הריטב"א בסוכה כ' ע"ב ד"ה א"ר יהודה וכו' שאליבא דרבי יהודה

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים כא

דבמ"ע שהז"ג אין לנשים קיום מצוה בעשייתן ולית להו אגרא, מ"מ אין איסור בעשייתן אלא במצוה שיש בעשייתה צד איסור כגון סמיכה, אבל סוכה אין בו צד איסור שלא במקום מצוה, דכ"ע אם רצו לעשות אותם הרשות בידם ואין מוחין בהן. וכיו"ב מבואר בר"ן שם וכ"ה בפירוש הראב"ד לתו"כ, ועיין בחבלים בנעימים ח"ג סי' ל"א.

והנה הראב"ן בסי' פ"ז כתב אליבא דר' יהודה שהילני המלכה שישבה בסוכה לא מיחו בה חכמים משום שלא ברכה, ואי משום ישיבה, הא אמרינן תשבו כעין תדורו ודירה איש ואשתו ומה אשה אגב בעלה ישיבה אף הילני אגב בניה ישיבה, עכ"ד. משמע לכאורה שבלא אגב בעלה או בניה יש איסור ישיבה בסוכה. ולפי שיטת הראב"ן שם גם לר' יוסי יש איסור אלא שאין מוחין משום מוטב יהיו שוגגים וכו'.

ויל"ע אם אגב בעלה או אגב בניה ההיתר הוא רק כשיושבות בזמן שהם ג"כ בסוכה. ועוד יל"ע אם בניה הוא רק בעודם קטנים אבל כשהם גדולים וסמוכים על שולחן אמם אי"ז בהכרח דרך דירתם לשבת בדירה עם אמם.

אולם בעיקר משמעות דברי הראב"ן צ"ע, שלפי"ד מי שאינה גרה עם בעל או עם בניה אסור לה לשבת בסוכה, וצ"ע שלעיל כתב הראב"ן שלא מיחו רבותינו בנשים שברכו על ישיבת סוכה משום דקימל"ן כר' יוסי, משמע שעל ישיבת סוכה אין מקום למחות. וקצת דוחק לומר שרק הנשואות והגרות עם בניהם ישבו בסוכה, וצ"ע.

כב ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

[דרך אגב צ"ב במ"ש הראב"ן שם שלגבי תפלין בלא ברכה גם לרב יהודה אין איסור. וצ"ב מהסוגיא בעירובין שאמרו על הברייתא דמיכל בת שאול לא מיחו בה חכמים, שאין משם הוכחה דתפילין מ"ע שלא הז"ג, אלא דאתיא כרבי יוסי שסמיכה בנשים רשות, ולדברי הראב"ן הרי גם רבי יהודה מודה שאין מוחין אם אינה מברכת. וצ"ל שהגמ' נקטה את השיטה המפורשת שיש היתר לנשים לקיים מ"ע שפטורות מהן וזוהי שיטת רבי יוסי, אבל בעצם גם רבי יהודה אינו חולק לגבי תפילין, וצ"ע.]

טז) והנה משכ"ל שאם אוכל בסוכה בזמן הגשמים מצד מדת חסידות אינו מברך ולא דמי לברכה של נשים על מ"ע שהז"ג, באמת מצינו שיטה לחד מקמאי שמפורש לא כן, והיא ברבינו ירוחם נתיב כ"ד ח"ב (עמ' קפ"ה) לגבי חתן ושושביניו וכל בני החופה שפטורים מסוכה משום שיצטערו מחמת שלא ישמחו עם החתן - ומקור הדברים ברא"ש סוכה פ"ב אות ח' - כתב ע"ז: והפטור מן הסוכה אם אכל שם יש אומרים שמברך על הסוכה, אעפ"י שהוא פטור, ומחלוקת הפוסקים בזה בדין סומא. וכוונתו למחלוקת ר"ת וסייעתו עם רש"י וסייעתו אם סומא ונשים מברכים על מצוות עשה שהם פטורים מהם, ע"י בתוס' קידושין ל"א ד"ה דלא ועירובין צ"ו ע"א ד"ה מיכל, ולפי"ד נמצא שלדידן שנשים מברכות על מ"ע שהז"ג הו"ה שכל מצטער היושב בסוכה אע"פ שהוא פטור רשאי לברך. ועי' בחכמת שלמה שכתב סברא כזו לגבי ישיבה בסוכה בליל ראשון בזמן גשמים. ובאליהו רבא הביא דברי רבינו ירוחם לגבי אכילה בעת הגשמים. [ועיין בנשמת אדם כלל קמ"ז ס"ג ודבריו צ"ב].

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים כג

[ועי' בדברי מלכאל ח"ג סי' ל"ב ד"ה והרא"ש שהביא מש"כ הקרבן נתנאל שפטור השושבינים הוא מדין מצטער, והדברי מלכאל חולק עליו ומפרש שהפטור שלהם הוא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה. וגם בשיטת רבינו ירוחם ניתן לפרש כן. ומה שדימה רבינו ירוחם פטור זה דעוסק במצוה פטור מן המצוה לפטור סומא ונשים, כן מצינו במהר"ח אור זרוע סי' קפ"ג.]

ומה שהערתי שלכאורה לא דמי לקיום מצות שהסומא והנשים פטורות, ששם יש מי שחייב וכאן כו"ע פטורים, יתכן לומר שרבינו ירוחם סובר שגם הפטורים של סומא ושל נשים הם משום דחס רחמנא עליהו ולא הטריחתם התורה [עיין ברשב"א עירובין צ"ו ע"א ד"ה יצאו שכתב לגבי פטור דנשים דקולא היא שהקלה התורה אצל הנשים לפוטרו ממ"ע שהז"ג], ואעפ"כ רשאים לקיים מה שהם פטורים מהם ולברך עליהם, והוי דומיא דפטור מצטער מסוכה שפטרנו תורה משום תנאי דכעין תדורו או מדכתיב האזרח כמוש"כ הראשונים, ולא ס"ל שהוא מעיקר צורת קיום המצוה כדעת הספר הבתים.

ועיין במקור חיים לס' תר"מ בקיצור ההלכות לס"ג, שמי שחש בראשו ופטור מסוכה אם מחמיר על עצמו ואוכל בסוכה ומברך, צ"ע אם מוציא אחרים, עכ"ד. הרי שפשיטא ליה שניתן להחמיר על עצמו וגם לברך. אולם לגבי ירידת גשמים כתב שם בס' תרל"ט במי שנכנס לסוכה וירדו גשמים אם מברך לישוב בסוכה הוי ברכה לבטלה.

[ועיין בארץ צבי ח"א סי' צ"ח שבאכילה בסוכה לאחר ליל יו"ט

כד ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

יש קיום מצוה של רשות, כמו באכילת מצה בשאר ימי הפסח לדעת כמה קדמונים, ולא בעינן בזה כעין תדורו, ולכן גם בשעת גשמים אין האוכל אז בסוכה נקרא הדיוט ואדרבה מצוה קעביד. וצ"ע ממ"ש בלקט יושר ח"א עמ' 144 שירדו גשמים בשאר ימי הסוכה והיה אחד גומר אכילתו אע"פ שירדו גשמים ולקח מוהר"ר שלום זצ"ל חתיכת דג ושלח לו קבל הדיוט חתיכת דג.]

יז) ובעיקר הדבר אם יש קיום מצוה כאינו מצווה ועושה כשיושב בסוכה כשהוא פטור, שהבאתי לעיל שיטת רבינו ירוחם לגבי שושבינים שאם יושבים בסוכה שמברכים, לכאורה מצינו שיטה אחרת בשו"ת הרשב"א ח"א סי' נ"ז שכשהגשמים יורדים ויש בירידתן עכוב המצוה זה אות שהחטא גורם כי עיני השם על יריאיו לסייען במצוות ולא ימנע טוב להולכים בתמים, דומה למה שאמרו ביסורין שאם יש בהן בטול תורה ניכר שאינן של אהבה, עכ"ד. משמע שאין כל קיום מצוה בעת ירידת הגשמים. אולם יתכן שהרשב"א לשיטתו שאם יורדים גשמים בלילה הראשון פטור מאכילה בסוכה וסובר כפירוש הגר"א שאז אין שם סוכה, וא"כ גם אין קיום מצוה כאינו מצווה ועושה. אבל לסוברים שיש חיוב לאכול אז בסוכה, וכפי שפסק הרמ"א, אזי בע"כ ששם סוכה לא בטל, וא"כ יש מקום לומר שבשאר ימים יש קיום מצוה כאינו מצווה ועושה. וגם הריטב"א שסובר שכשירדים גשמים בליל ראשון אין מצוה לאכול אז בסוכה, מ"מ י"ל לכאורה שאי"ז משום שאין אז שם סוכה, אלא שהפטור שיש בירידת גשמים או במצטער מהכתוב האזרח או מהכתוב תשבו בסוכות פוטר גם ממצות האכילה בסוכה בליל ראשון. ולכן יתכן שיש מ"מ קיום מצוה כאינו מצווה ועושה.

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים כה

או לפחות מדת חסידות להשאר בסוכה מצד חיבוב וכבוד מצות סוכה.

יח) והנה הריטב"א סוכה כ"ד ע"א ד"ה חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה כתב: אסיקנא דאפילו חש בראשו בלבד ומצטער בה פטור. וטעמא משום דכתיב תשבו כעין תדורו ואין דירה במקום שמצטער, עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק בלשונו שלא נקט שאין אדם דר בדירה שהוא מצטער בה, אלא נקט שאין דירה במקום שמצטער. ויל"פ שהכונה היא שלגבי מצטער בשהותו במקום מסויים, אין המקום נחשב אצלו לדירה. ואין בענין זה הבדל בין ירדו גשמים לשאר מצטער. וסברא כזו מבוארת בדברי מלכיאל הנ"ל שכתב שלמ"ד שבלייל יו"ט ראשון חייבים לאכול בסוכה גם כשירדו גשמים, והקשו ע"ז הרי אז לאו שם סוכה עלה כלל, וכתב הדברי מלכיאל דנראה בזה שרק בעיקר חיוב מצות סוכה לאכול ולישן שייך לומר בגשמים דלא הוי סוכה, דא"א לישב בה כגון לאכול כל סעודתו כיון דהוי שיעור שתסרח המקפה, וכן לישון א"א, אבל בלילה ראשונה שאין המצוה רק לאכול כזית או כביצה, בשיעור זה ודאי אפשר להכנס בסוכה ולאכול ולא הוי מצטער בזה כלל, וכעין שכתב האורחות חיים בשם הר"פ דמצטער חייב לאכול [כנראה כוונתו למש"כ האו"ח סימן ל"ב בשם הר"פ דגם בשאר ימים מצטער חייב לאכול משום דאכילה אינה אלא לפי שעה], אלא דאנן קיימל"ן דפטור ומכ"ש בגשמים, אבל באכילת כזית ודאי לא שייך לפוטרו מצד מצטער שהוא רק כדי בליעה בפעם אחד. אבל בחולה אף הכניסה לאויר הסוכה קשה לו ולזה מקרי מצטער לענין לפוטרו אף בלילה ראשונה

כו ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

ולא הוי עלה שם סוכה לדידיה אף לכזית, עכ"ד. ועיי"ש שמחלק בזה בין סתם מצטער שדינו כמו בירדו גשמים לבין חולה.

עכ"פ נראה מדבריו שגם הגדרה זו שאין שם סוכה כשירדו גשמים, גם היא תלויה ביכולת לקיים עיקר המצוה של אכילה בליל יו"ט ראשון, ולגבי מצטער סתם וירדו גשמים חשיב כיש לה שם סוכה ולגבי חולה חשיב כאין לה שם סוכה. ומצינו מעי"ז בהגדרת שם מצטער שלכל אדם השיעור הוא משתסרח המקפה ומי שדעתו אנינה כר' יוסף אפילו כשנשבה הרוח ונפלו קסמין מהסכך על האוכל כמ"ש בדף כ"ט ע"א והרי"ף פסק כן.

ומה דפשיטא ליה לדברי מלכיאל שאין הבדל בין ירדו גשמים לסתם מצטער, שבשתי האופנים חייב לאכול בסוכה בליל יו"ט ראשון, כך מפורש באורחות חיים בשם רבי שלמיה, וכ"ה בכל בו, במכתם, ברבינו מנוח ובמאירי דף כ"ו ע"א ד"ה חכמי לוניל כתבו, שכל שפטרנו את המצטער דוקא בשאר ימים כו'. וכ"ה בדרכי משה תרל"ט אות ה' וכך נקט במ"ב שם.

ולפי"ז גם במצטער יש מקום לפרש שלגביו אין הסוכה נחשבת למקום דירה ולכן לגביו גם אין עליה שם סוכה, ויל"פ כן בכוונת הריטב"א הנ"ל שנקט שאין דירה במקום שמצטער, כי לא קרינן בה דירה וסוכה. וא"כ יתכן ששיטת הריטב"א כאן היא כשיטה שהביא הגר"א בשם הרשב"א שכשירדים גשמים אין עליה שם סוכה. ולא ס"ל לחלק בין אכילת כזית לאכילה מרובה, שאי"ז דרך דירה, כי אדם לא ישב בבית כשאי אפשר לשהות שם אלא כדי אכילת כזית

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים בז

או כביצה ולאחר מכן אין הדירה ראויה לשהות שם מפני צער גשמים.

ומצינו בדברי הריטב"א סוכה (כ"ט ע"א ד"ה ת"ר) יותר מכך, שאם לא היה אוכל עדיין וראה גשמים באים ושמים מתקדרין בעבים, שאוכל חוץ לסוכה, ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו, עכ"ל. אמנם יש לחלק בין אכילת רשות שאז קיל יותר לפוטרו מלאכול מעט עד שירדו הגשמים ולצאת מהסוכה, לבין אכילת חובה דליל יו"ט שאז י"ל שאם יכול לאכול כזית קודם שירדו הגשמים חייב בכך. אבל מ"מ יש סברא לומר שבזמן שכבר יורדים גשמים, גם לגבי אכילת חובה דליל יו"ט אי"ז דרך דירה כלל כנ"ל.

וא"כ לכאורה א"א לומר שהריטב"א סובר שאם ירדו גשמים יש קיום מצוה כפי שהנחתו לעיל, שהרי ס"ל שאז נחשבת הסוכה כמי שאין עליה שם סוכה.

[ובאמת צ"ב בסברת הדברי מלכיאל, שלדבריו אפילו באכילה כביצה שזהו שיעור אכילה בליל יו"ט לכמה שיטות, ג"כ אינו מצטער מהגשמים, ולכאורה הו"ה גם בכביצה ומעט יותר אינו מצטער, א"כ גם בשאר ימי הסוכות אם אוכל רק מעט יותר מכביצה יתחייב לאוכלה בסוכה אפילו בשעת הגשמים שהרי בשיעור אכילה כזה אינו בא לידי צער. ואפילו כשאוכל סעודה שלימה למה לא נחייבו לאכול כביצה ראשונה ומשהו בסוכה ולהמשיך סעודתו בבית כמו בליל יו"ט.

וצ"ל שסובר הדברי מלכיאל שאמנם גם כשראוי לאכול בסוכה

בח ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

כביצה ועוד בלבד אין חיוב לאכול בסוכה, וזה משום שאין זה דרך דירה, כי האדם לא ישב בבית כשאי אפשר לשהות שם אלא כדי אכילת כביצה ועוד ולאחר מכן אינה ראויה לשהות שם מפני צער הגשמים. ומכל שכן להתחיל סעודה בסוכה בכביצה ועוד ולחזור ולהמשיך הסעודה בבית, אין חיוב, שהרי מפורש בריטב"א ובר"ן סוכה כ"ט ע"א שאם התחיל סעודתו בבית בזמן הגשמים ופסקו, אינו מחוייב להפסיק סעודתו ולאוכלה בסוכה, ויל"פ שהטעם הוא שהיציאה באמצע סעודה גם היא בגדר מצטער. ובערוך השולחן סי' תרל"ט ס"ק כ"ד ביאר שהוא נכלל בתשבו כעין תדורו, דאין דרך האדם כשאוכל חוץ לביתו להפסיק באמצע סעודה לילך לביתו לגמור סעודתו. ויתכן שזו היא שיטת הר"ן שמשמע מלשונו שם לגבי שינה שאין זה משום מצטער. אולם כ"ז לגבי שאר אכילות שבסוכה שהם רשות, אבל בליל יו"ט שהאכילה חובה י"ל שאין פטור מחובה זו אלא במצטער בישיבה בסוכה עצמה. ויסוד ההבדל מבואר בבכורי יעקב סי' תרל"ט אות ל"ז לגבי הפטור מסוכה ואעפ"כ יושב בה, שאינו נקרא הדיוט, אלא דווקא כשהפטור הוא בעת הישיבה כגון שמצטער וכו' אבל מי שפטור משום טרחא לחזור לסוכה, כגון שפסקו גשמים בלילה או באמצע סעודתו או בהולך לסוכת חברו, לזה יש קיבול שכר וכו', עכ"ד. ולפי חילוק זה יש מקום לומר גם לגבי עצם הפטור מסוכה בליל יו"ט, שכשמצטער בישיבה בסוכה עצמה הוא פטור גם בליל יו"ט, אבל כשהצער הוא קודם שנמצא בסוכה, או כשהפטור הוא מצד שיצטרך לצאת תיכף שיתחיל לאכול, כגון שלאחר אכילת הכזית או הכביצה יצטער מהגשמים, וכ"ש כשרק מתקדרים השמים בעבים כשנכנס לאכול,

ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים כמ

באופנים אלו אין פטור מחובת אכילה בליל יו"ט. כן י"ל בשיטת הדברי מלכיאל. ועיין לעיל סוף אות א.

אולם לפי דברי העצי עדן הנ"ל באות א' בסברא השניה, שכשמגלה דעתו שאינו מצטער מחוייב לשבת בסוכה, א"כ הרי הוא יוצא מגדר מצטער ולגביו יש על סוכתו שם סוכה, ועדיף ממצטער שיכול לאכול שם רק כזית שמ"מ אין על סוכתו אז שם סוכה כנ"ל לדעת הריטב"א, כי הריהו לא ראוי לקביעות סעודה שלימה כמו בשאר דירה ולכן פטור לגמרי, אבל כשמגלה דעתו שאינו מצטער הריהו ראוי לדור שם בקביעות סעודה שלימה לפחות, וסגי בזה לחייבו באכילה שם, ולפחות שתהא מצות רשות כאינו מצווה ועושה, וצ"ע.

(ט) ולאידך גיסא יתכן שגם אם עדיין יש שם סוכה בעת הגשמים, היינו רק כשיש איזו מידה של מחסה ממטר אבל בלא"ה לכו"ע אין שם סוכה.

ועיין במאמר מרדכי לגבי ירידת גשמים, שאם יורדים הרבה אזי גם בליל ראשון אין לברך, והו"ה אם מצטער הרבה, ויל"פ שס"ל שבגשמים מועטים או בצער מועט אי"ז מונע את עיקר דרך קיום המצוה, אלא שיש פטור משום כעין תדורו או מהאזרח כמוש"כ הראשונים, ולכן יש מקום להחמיר לשבת בסוכה ולברך, כמו בסומא ובנשים במצוות שהם חייבים בהם, אבל בגשמים מרובים או בצער מרובה הרי"ז מונע את עיקר דרך קיום המצוה כמושכ"ל באות ו', וגם אם יש מקום להחמיר ולשבת בסוכה מ"מ אין לברך. עוד יל"פ שבגשמים מועטים ובצער מועט לפעמים אדם נשאר בביתו, כסברת

ל ישיבה בסוכה בעת ירידת גשמים

האלף למטה שהוב"ל באות ב', ואם אוכל אז בסוכה יש בכך קיום של תשובו, משא"כ בגשמים מרובים ובצער מרובה שאין אז כל קיום של תשובו.

ועי' בשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים שכתב שבירדו גשמים כל הלילה ראשונה חייב לאכול בסוכה ולא דמי למצטער, דהתם בא לו הפטור מפני צערו, אבל ירדו גשמים אין אתה פוטר אותו אלא מפני הפסד מאכלו הלכך אפילו ירדו גשמים יכול לאכול כזית פת בסוכה, עכ"ד המחודשים. הרי שס"ל שאפילו בירידת גשמים כל הלילה לא חשיב מצטער, וא"כ יש מקום לחלק גם במצטער גופא בין צער קל לצער גדול כסברת המאמר מרדכי, וצ"ע.

בענין
ישיבה בסוכה
בעת ירידת גשמים

עיה"ק ירושלים תובכ"א
אלול תשס"ה